

94249

B33
1915

Mariin spominek

na

šentjakopskem tergu

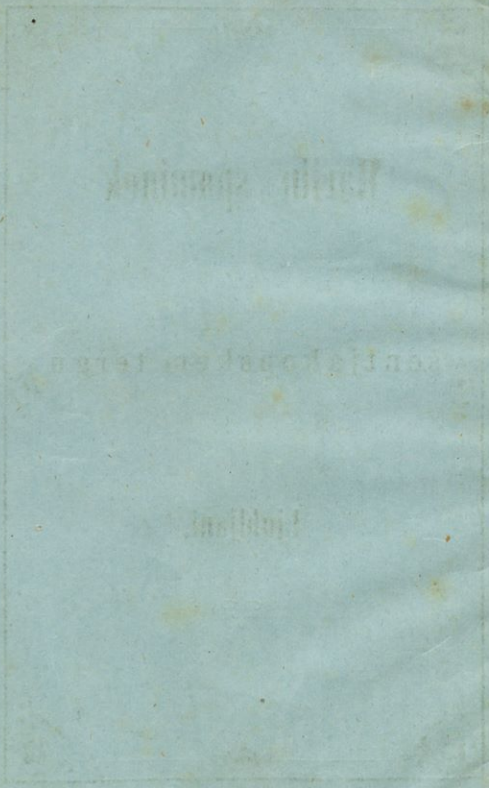
v

Ljubljani.

11

100

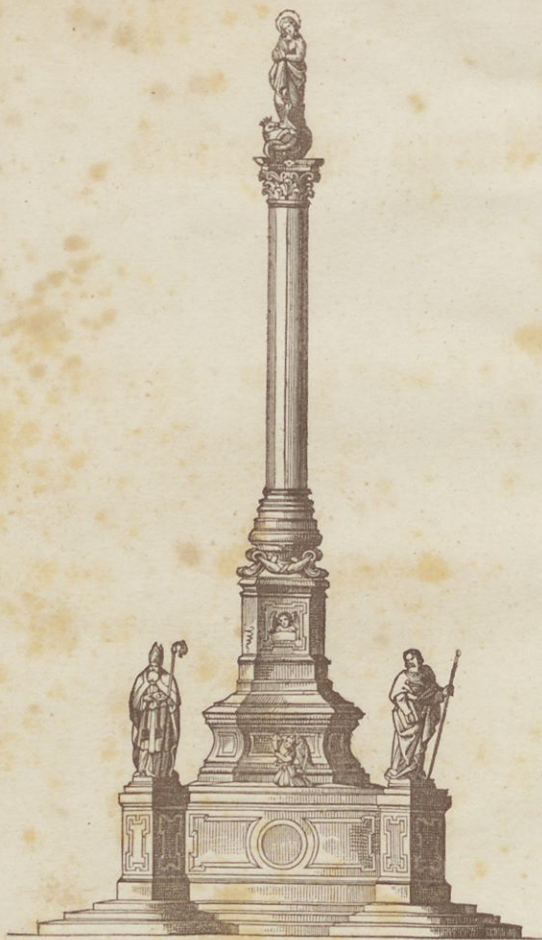

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as bleed-through from the reverse side of the page.

Podoba novega znamenja pri farni cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani
v čast Marije čistega spočetja.

Mariin spominek

na

šentjakopskem tergu

v

Ljubljani.

94249

Martin Spominsek

Šentjakobskem tisku

94249

D 1788/1949

Št. 1788

Naši starši so nam, ko smo bili še otroci, mnogo pripovedovali o veselih in žalostnih dogodbah, ktere so sami doživeli; pravili so nam pa tudi, kar so od svojih staršev slišali, kaj so ti doživeli, kako se je v starejih časih po svetu godilo, posebno, kar je domovino zadevalo. Radi so govorili, kako je Francoz priderl v deželo in si jo podvergel, kako se jim je pod Francozom godilo in kako so ga zopet naši zapodili. Pa vse to so sami doživeli in gledali in skusili, kako huda šiba je vojska. Še huje reči so se pripovedovale in sporočevale od ust do ust o turških vojskah, in ime „turek“ je tako znano pa tudi tako grozno, da so nepokorne otroke strašili in jih na kmetih še strašijo: „turek te bo vzel.“ In res, hudo ime; naši spredniki so po turkih silno veliko terpeli; naše ljudstvo ve veliko povedati, kako gnjusno so počenjali z ljudmi, kako so stare ljudi morili, terdne in močne može in žene v sužnost gnali, otroke davili, cerkve oskrunjali in vse požigali, ko so se z oropanimi rečmi vračali domu.

Turških stisk ljudstvo nikdar pozabilo ne bo, pa tudi ni pozabilo tistih, kateri so se s turki serčno vojskovali in se skazali prave junake ter hrabre sinove svojih očetov. Turki so naše kraje dolgo let nadlegovali; ko so jih pa naši hrabri spredniki s pomočjo božjo pregnali in se je zaželjeni ljubi mir povernil v deželo, so v serčnem veselji postavljali po domovini spominkov, nekaj da bi z njimi se zahvalili Bogu in njegovi deviški materi, nekaj da bi z njimi slavili tiste, ki so za vero in domovino v hudih bojih junaško umerli. V prvi versti so mnogotere cerkve in kapelice na kmetih in v Ljubljani posebno znamenje z Mariino podobo na tergu sv. Jakoba. To znamenje je bilo očitna in priserčna zahvala Bogu in Marii, da so kristjani turke premagali, pa tudi, da kuga, ktera je 1679. leta v nekterih deželah našega cesarstva strašno ljudi davila in samo v cesarskem glavnem mestu, na Dunaji, jih sedemdeset tavežent pomorila, ni škodovala Ljubljani in kranjski deželi, kar so pripisovali Mariini priprošnji, ktero so na pomoč klicali. V tistem letu je bilo v Ljubljani vse prestrašeno in zbegano; vsakdo se je bal za življenje svoje in svojih dragih. In vender, kako kugo odverniti, kje pomoč iskati in najti? Spomnijo se Marije, ktera je pomoč kristjanov, in ktera jim je že mnogokrat milost sprosila. V ta namen se slavni stanovi kranjske dežele zaobljubijo, Marii v čast znamenje postaviti, ako ne bode kuga po

Kranjskem razsajála. In čuda! uslišal je Gospod njih prošnjo, ktero je Marija podpirala.

Slavni kranjski stanovi niso pozabili svoje obljube; pričeli so jo spolnovati mesca marca 1680. leta, da so nabirali denarnih pomočkov, in so jih brez težav dosti nabrali. Neumerljivi Valvasor, čast in slava kranjske vojvodine, je napravil načert znamenja, po katerem je Wolf Weisskircher iz Solnega grada naredil kalup (model) za podobo in ljubljanski zvonar Krištof Schlags jo je prav srečno in izverstno vлил 16. decembra tistega leta v zvonarii pred karlovškimi vrati.

Zavolj mnogih priprav se je podoba še le dve leti poznej, 27. aprila 1682. leta, slovesno postavila. Za znamenje so bili nar primerniši kraj odločili, namreč šentjakopski terg pred tačasnim vstavom očetov iz Jezusovega reda. Veljaki duhovstva, vradništva in mestnjanstva, kot mnogo drugih ljudi iz mesta in s kmetov, so se zbrali, biti priče prelepe slovesnosti, ker postavljenje spominka bila je občna želja ljubljančanov in deželanov. Slehern je v tem znamenji gledal spolnjeno zaobljubo in zahvalo do Marije, na ktere priprošnjo je bila dežela kuge obvarovana. Mariina podoba je bila postavljena na visok marmorni steber; ob podnožji so bili štirje svetniki: Jožef, Ignaci, Francišek Ksav. in Leopold. Spodej se je bral čas postavljenja s slednjim napisom latinskim:

DeI Matri VirgInI
StatVs CarnIoLIæ

pos.

eX Voto.

Po domače:

Božji Materi devici

kranjski stanovi

postavili

vsled zaobljube

1682.

To znamenje je dolgo stalo. Kdor ga je vidil se je spomnil hudih preteklih časov, ob enem se je veselil, da je tako srečen, ne živeti v enakih stiskah in trepetu. Znamenje je pa tudi vsakega vnemalo, Bogu dati hvalo, ki se je tako mogočnega skazal kristjanom proti njih sovražniku, in se priporočevati Marii, ktera je vedna pomoč kristjanov. V ta namen so se tudi vsako leto obhajale pred tem znamenjem prav spodbudljive slovesnosti, kar nam priča staro pismo, pisano 4. decembra 1722. leta, v katerem med drugim tudi naslednje beremo: „Slavni stanovi kranjske vojvodine so 11. januarja 1664. leta v seji deželnega zbora sklenili in 14. januarja tistega leta do njih cesarskega veličanstva v nar večji vdanosti izrekli, da bodo praznik naše ljube Gospe čistega spočetja vedno praznovali in v predpraznik se po cerkveni šegi postili; potem da bodo k večji časti čistega Mariinega spočetja spominek postavili in vsako leto imenovani praznik

se tje v procesii podajali; in da bi se češenje do preblažene device Marije razširjalo, bodo pri znamenji vsako saboto litanije imeli.“ Da so se pa te slovesnosti lahko obhajale, so dobivali jezuiti iz deželnega zaklada po 60 gold. na leto, in da bi se Marii posebna čast skazala v praznik čistega spočetja, so dobivali za to slovesnost 24 vošenih sveč po 3 funte težkih.

1786. leta so sicer navadne pobožnosti in procesije odpravili in doklada iz deželnega zaklada se je skerčila na 40 gold., vendar so slavni stanovi ostali varhi tega spominka in so ga popravljali v letih 1798, 1799, 1805 in 1806.

Tako je preteklo poldrugo sto let; starodavni spominek je potreboval zdatnih poprav; ker so pa hude vojske nastopile, se je na znamenje pozabilo, in ko so ga nekaj časa celo s kolmi podpirali, in se je poprav vedno več kazalo, so ga 1844. leta poderli in odnesli.

Milo in tužno je to djalo sercu rajnkega mestnega fajmoštra g. Janeza Kriz. Pohlina, ki so ljubljanskemu mestu v nepozabljivem spominu; prizadevali so si namesto podertega znamenja novo postaviti, in kjerkoli so o tej reči govorili, vse se je veselilo. Posebno so ustregli vsem, ko so obljubili, da bodo ob podnožji Mariinega znamenja namesto prejšnjih štirih svetnikov postavili druge štiri: Sv. Miklavža, Jakoba, Petra in Janeza Kerstnika, kateri svetniki so z glavno podobo Mariino

patroni ali varhi vseh peterih ljubljanskih far, in bi tako bile pri znamenji namestovane vse fare ljubljanske po svojih patronih.

Tako si predstojništvo šentjakopske fare že več kot dvajset let prizadeva, da bi se Mariino znamenje zopet postavilo, in je nabiralo pri raznih priložnostih darov v ta namen. Do sedaj se je nabralo do štiri tavžent gold., gotovo lepo spričevalo bivšema mestnema fajm. gg. Janezu Kriz. Pohlinu in Frančišku Hrovatu, kako neutrudljivo sta skerbela za Mariino čast.

Pa kaj je ta mali znesek proti štirinajstim tavžentom gold., kolikor bi po priliki veljal novo postavljeni spominek? S tem se odgovarja na mnoga vprašanja, zakaj se delo še ni pričelo, zakaj spominek še postavljen ni. Kdo bi se namreč prederznil lotiti dela pri tako majhnem znesku? Tudi zdaj še se dela lotiti ne prederznemo. Iz tega vzroka se zaupljivo obračamo do častitih ljubljanskih prebivavcev, kateri so se še vsigdar pri vsaki priložnosti darežljive skazali, da bi blagovolili pomagati, temveč ker bode ta spominek z glavno podobo in s štirimi svetniki občna posest vse Ljubljane.

V tem spominku se bode nahajal trojni pomen: pobožni, zgodovinski in lepotični, in pričal bo našim zanamcem, kako so se ljubljanski prebivavci prečisti devici zaupali, ji pa za prejete

dobrote tudi hvalo, čast in ljubezen skazali. Da naša prošnja ne bode glas vpijočega v puščavi, je temu porok več razmer.

Vsaj veliko lepih, dragih in pobožnih del v Ljubljani priča, da so njeni prebivavci darežljivi.

Cerkev sv. Miklavža je v zadnjih 25 letih dobila svojo lepoto, kot nikoli poprej. Farni cerkvi Mariinega oznanovanja in sv. Petra ste znotraj in zunaj tako olepšani, da je veselje ji pogledati. In prehvaliti ne moremo lepote cerkve sv. Janeza Kerstnika v Ternovem, ktera je čisto vnovič zidana, in lepo izdelana, da se slehern čudi, kako se je moglo za njo toliko nabrati. Tako se je tudi pri cerkvi sv. Jakoba mnogo pre naredilo in ponovilo; lepa nova pridižnica in nova solnčna ura nam poveste, da je še mnogo blagih ljudi v Ljubljani, kateri so pri toliko potrebah radi in lahko svoj vinar darovali. In ako se je vse to doseglo, ako je bilo vse to mogoče, naj bi to bilo nemogoče, naj bi se ne dalo doseči za Mariin spominek?

Pomen tega spominka je že takšen, da vsakega vnema pomagati, kolikor je mogoče. Pred vsem je ta pomen pobožen in katolišk; kazati nam ima Mater našega Odrešenika, najmogočnejšo besednico pri Bogu, kraljico angeljev in svetnikov, na katero se vsi v svojih potrebah zaupljivo oziramo. In kje naj bi našla božja mati na očitnem prostoru pod milim nebom primerniši kraj, kot na

visokem stebru, v sredi prostornega terga, blizo cerkve, kjer jo vsak človek lahko vidi?

Katoličani imajo pobožno šego, da na očitnih krajih in tergih postavljajo podobe svetnikov in svetnic, posebno tistih, kateri so med njimi rojeni, med njimi živeli in delali, in se že zdaj svetnikom prištevajo po določenji sv. Cerkve; gotovo časté še posebno tiste, ktere so na pomoč klicali in so bili uslišani. Takih spominkov nahajamo povsod, tudi v Ljubljani, n. pr. znamenje presv. Trojice na Dunajski cesti in kamniti križ pri šentpeterskem mostu. Pobožnega pomena pa sta samo ta dva spominka, kar je za glavno deželno in katoliško mesto kot za Ljubljano veliko premalo. Znamenje Mariino, dokler je obstalo, je pričalo o pobožnosti naših sprednikov, in ako se vnovič postavi, bo priča naše pobožnosti in vdanosti do prečiste Device; spredniki so ga postavili iz hvaležnosti do nebeške pomočnice, postavimo ga tudi mi, njih vnukov vnuki; in ako so oni veliko darovali, veliko storili, naj bi mi ne dali vsaj malo? Verh tega ali niso otrokom sporočila umirajočih staršev sveta dolžnost, ktero spolnovati staršem tako zvesto in ginljivo obljubujejo? Mariin spominek je nedvomljivo tako poslednje sporočilo, in naj se mi zanj ne zmenimo? Varuj nas tega Bog; ker Mariina podoba, ako je tudi shranjena in postavljena na svetem kraji, vender ni na svojem odločenem mestu!

Spominek ima tudi zgodovinski pomen. Vsako ljudstvo hrani nar imenitniše dogodbe svoje zgodovine, slavna dela svojih junakov, posebne zasluge svojih mož in jih sporočuje po spominkih prihodnjim vnukom.

Taki zgodovinski spominki so v Ljubljani: spominek pri zidanem mostu, ki ga so postavili v znamenje velike radosti, da so ranjki svitli cesar Frančišek I. Ljubljano s svojim dohodom razveselili; dalje: lepi vodnjak na velikem tergu in Radetzky-jeva podoba v zvezdiši. Ti spominki nam pred oči stavijo znamenite dogodbe v deželi. — Enaki pomen je imelo Mariino znamenje na šentjakopskem tergu. Vsaj zgodovina naše in sosednjih dežel govori mnogo o turških vojskah in po njih prestanih stiskah in nadlogah, kot tudi o nalezljivi kugi, ktera je drugod tako hudo gospodarila, naši deželi pa po priprošnji matere božje prizanesla. In Ljubljana, glavno mesto kranjske vojvodine, naj bi ne hranila spominka tistih časov in dogodeb?

Mariino znamenje je bilo postavljeno, ko so vojske s turki srečno dokončali, ko je kuga nehala, ko se je domovina zopet oživila in okrevala. Gotovo veliko vzrokov, da se spominek vnukom prihodnjim ohrani. Vsak rodoljub se bo po njem oziral v pretekle čase in zgodovinar bo za svoje delo v njem nahajal list sicer žalostnih časov, pa junaških djanj svojega naroda.

Ako se slednjič po Ljubljani ozremo, najdemo, da ima ona, čeravno glavno mesto, malo spomin-
kov, in vender spominki dajejo kraju posebno ime-
nitnost in zanimljivost, ktera vabi ptujca v deželo,
ki ga bi drugač kraj sam na sebi nikoli ne mikal;
spominki dajejo enoličnim tergom lepoto, ktera
očem toliko dobro dé; njih umetnost navdušuje
umetnike in razveseluje tudi druge. Da bi Mariino
znamnje, ako tudi ne gledamo na njega vrednost,
enolični šentjakopski terg zelo lepšalo, je gotovo.
Postavimo torej to znamnje, ktero bo lepota za
naše mesto, in domačin in ptujec se bota nad
njim radovala. Spominek se bode že obstoječim
lepo vverstil, ker se bo skerbelo, da se okusno
izpelje. V ta namen so skušeni zvedenci v Mona-
kovem na Bavarskem osnovo, ktero je napravil naš
slavnoznani kamnosek, g. Ignaci Toman v Ljub-
ljani, pregledali in le nekoliko popravili. Bivša
ilirski gubernija je z ukazi, danimi 30. septembra
1843, šte. 22977, 8. avgusta 1845, šte. 18817
in 23. oktobra 1846, šte. 8696 prostor na šent-
jakopskem tergu za spominek že odločila.

Za to znamnje je nalaš poskerbljen kamen,
ki je odlomljen na Oljski gori, vsakemu kristjanu
na gotovo svetem kraji; on bode glavni kamen
v podlagi, na ktero se bo zidal novi spominek.

Priprave so toraj storjene, lotimo se speljave!
Ali mar bi mi ne hotli ali bi mi ne mogli nič
storiti po zgledu verlih sprednikov? Naj naša

serca manj ljubijo in zaupajo v Marijo, kot so jo ljubili naši spredniki? Nikakor, to se naj ne zgodi! Torej serčno na delo s prislovico presvitlega cesarja: „Z združenimi močmi!“ ker le tako bode mogoče, da se znamnje zopet postavi.

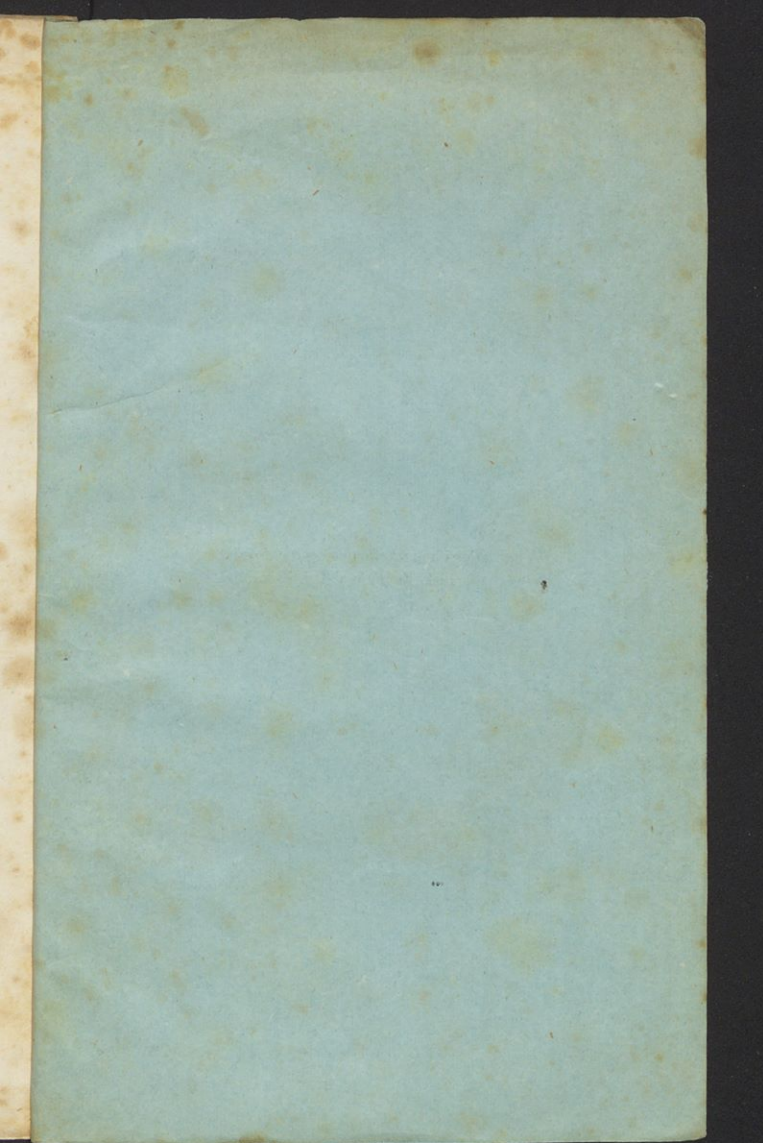
Obračam se toraj zaupljivo do milodarnih, darežljivih in blagih Ljubljčanov in Ljubljčank, ter prosim preserčno, da bi blagovolili hitro in zdatno prinašati darov za Mariin spominek; tako bomo imeli čast, da smo stano vitno znamnje svoje ljubezni in svojega zaupanja postavili nji, brezmadežni devici, in smemo se ondaj tudi mi v urah in dnevih žalosti in bridkosti ozirati na njo, ktera bo postala naša dolžnica in nam bo pri Bogu sprosila milost v življenji in smerti.

Pri sv. Jakopu v Ljubljani na praznik Mariinega vnebovzetja 1868.

Gustav Kœstl s. r.,
mestni fajmošter

V zalogi mestnofarnega predstojništva.
Tisk Egerjev v Ljubljani.

V zalogi mestnofarnega predstojništva.
Tisk Egerjev v Ljubljani.